

En författares och bokspridares sorglustiga pino- eller vandringshistoria, ...

Chronwall, Johan Henrik,

81 A Br.

THRONWALL, J. H.
EN FÖRFATTARES...
PINO-ELLER VANDRINGS-
HISTORIA

Tit. In.
(Pr)
0

L. Ekman
1875

Vit. Sv.
(Bv)
a.

(Chronwalls nyaste bok.)

En författares och bokspridares
sorglustiga Pino-
eller
Vandrings-historia,

upptecknad efter erfarenhet i städer och byar i Sverige.

Af

Chronwall.

Med illustration.

Pris öre.

Författarens småskrifter (nu 32 till antalet) äro utkomna i nära
En million exemplar.

Stockholm, J. W. Holms boktryckeri, 1895.

En författares sorglustiga Pino- eller Vandringshistoria.

År 1878 kom jag till den lilla staden Waxholm.

Waxholm uppkom eller började bebyggas 1549 och kallades först Mariestad efter drottning Maria Eleonora, men fick sedan namn efter den närbelägna fästningen Waxholm, anlagd af Gustaf Wasa 1549 och förstärkt af Gustaf II Adolf. — Waxholm liknar med alla sina grå- och rödmålade trähus ett stort fiskläge. Men här är rätt vackert och treffligt att bo, i synnerhet om sommaren, och därför flytta många herrskap hit vid den tiden att vara på sommarnöje. I trakten ligga många stora och vackra villor. Jag var mycket poetisk på den tiden, och mycket vackert fanns i trakten af Waxholm, som kunde tjusa mitt öga, isynnerhet då sjön låg spegelblank och klar och jag tittade utåt lunderna i viken — o, hvilken herrlig tafel! Men om naturen kunde tjusa mig med sina behag och stämma mitt hjerta till sång, så fans det mycket, som kunde gräma mitt känsliga sinne och göra mig högst prosaisk, och det var när jag råkade ut för följande obehagligheter, som komma att blifva ett tillägg till Första Resebeskrifningen sidorna 16, 17, 18 och 19, och som kunna passa under rubrik

En författares pinohistoria, upptecknad efter erfarenhet i städer och byar.

Första äfventyret.

I ett stort och vackert landställe inkom jag vid Waxholm till en fröken och bjöd ut böcker. Då hon såg namnet Chronvall på böckerna, sade hon högförnämt: »Chronvall har jag läst i tidningarne om, det är en stor skald; men hvem Ni är, som säljer dessa böcker, det vet jag icke.» — Då jag sade, att det var jag som hette Chronvall, begynte hon håna och säga: »Ja, hade han verkligen sjelf författat dessa böckerna, så behöfde han visst icke gå sjelf och sälja dem, dertill har han för stor talang; men det tror jag ej«, tillade hon, »och vill derfor ej köpa någon bok af Er, ty jag antager att Ni blott är en som uppträder i en annans namn, för att dermed tillnarra Er penningar.» Dessa sista ord retade min hederskänsla. Jag ville

genom prestbetyg visa, att jag verkligen hette Chronvall. Men hon stängde dörren och jag fick gå min väg derifrån som en lögnare, enligt hennes tro. Nog kunde man blifva ledsen öfver att höra dylikt hvar man drog fram. Jag var helt ung på den tiden. Ibland så gret jag i motgångarne. Vid ett sådant tillfälle författade jag följande poem, som hade till titel:

Den förskjutne.

Ensam vandrar jag och tärs och klagar
uti lifvets törnbeströdda dal.
Fjettrad, under ödets hårda lagar,
lär jag lida mensklighetens qual.
På mitt läger vakar jag med tårar.
Ack i natten ingen hör min röst!
Ingen ger mitt sorgsna hjerta tröst.
Mången, mången med sitt hån mig sårar.

Ingen lyssnar till min dystra klagan;
hemskt i stormens sköte bort hon dör.
Ingen känner rätt den lefnadssagan,
som jag bort med mig till grafven för.
Jag föraktas utaf lyckans vänner,
jag är främling uppå jordens rund.
Men min tröst är den: — i dödens stund
tror jag Gud dock af sin nåd mig känner.

Som sagdt är, ibland gret jag i motgångarne; men sen reste jag mig upp igen och tänkte »ej ge yika, blott fatta nya tag». Om jag har motstånd på ett ställe, så kan jag väl blifva uppmuntrad på ett annat, tänkte jag.

I nästa gård fick den der fröken låna en bok, som jag sålt. Af folket der, som i många år känt mig och läst många af mina böcker, fick hon veta att jag verkligen hette Chronvall. Dagen derpå då jag skulie gå ner till kajen i Waxholm kom jag förbi villan der hon bodde; just som jag gick om hörnet kom hon ut och bad mig om ursäkt och bjöd mig in på en kopp kaffe och köpte flera böcker af mig och var riktigt hyggelig.

En, som ville bränna böckerna på en brasa.

För ett ställe träffade jag en stor, tjock fru. Hon stod på verandan länge och väl och tittade på mina böcker, »Edvard och Brynhilda», »Frans och Karin», »Norden förr och nu» och alla de sorter som jag hade att sälja på den tiden. Jag talte om att jag aldrig fått någon hjälp, så att jag kommit till att studera, utan var fattigt uppfostrad och hade fått arbeta mig fram på egen hand i författareskapet. Och sådana böckerna voro, så hade jag skrivit dem, både det som var dåligt och bra. Jag hade skrivit allt utan någon ledning o. s. v. Till slut frågade jag om hon ej ville vara snäll och köpa en bok af mig, isynnerhet som de voro så billiga. I stället för att jag nu väntade mig få ett godt ord till svar, höll jag på att blifva rent af skamfåt, då hon yttrade:

»Jo, jag skulle gerna vilja köpa en bok af Er och lägga på en brasa.»

Nu blef jag i ett tag högst förargad och utbrast utan något betänkande:

»Jag skall gerna skänka frun alla mina böcker till en brasa och tända på, om frun vill lägga sig ofvan på bålet.»
Dermed gick jag min väg.

En herre, som tog mig tyst och stilla under armen.

A ett ställe inträdde jag i en vacker gråmålad gård och gick uppför en trappa och inträdde i köket. Då jag kom in såg jag att en tjock, fin herre stod der; men jag ville ej bjuda ut böcker till honom, ty det kunde jag veta på förhand att det var föga lönande. I stället bjöd jag ut böcker till pigan. Hon ville ovilkorligen köpa boken »Edvard och Brynhilda, om 2 unga emigranternas färd och vaxrika lefnadsöden i Amerika», ty den boken hade kon ända från sin barndom hört mycket talas om. Men hon hann knappt att taga fram penningar, förrän den fine herrn tog mig under armen. Hvert skall det bära af hän? sade jag. Älskar Ni mig? . . . Tror Ni jag är ett fruntimmer? . . . »Nej, Ni är en kolportör», sade han, »och skall ej komma hit och förvillan min piga med Edra böcker.» Vid det han och jag gingo ner för trapporna, sade jag: Ni är bestämdt den artigaste herre jag träffat i hela Sveriges rike. Jag ville gerna ha reda på Ert namn, på det jag måtte kunna

göra Er bekant för Er gästvänlighet. Ni är en fin herre, tillade jag, men tänkte helt annat. Jag tänkte knuffa till honom när vi kommit ner, men i stället råkade jag att häftigt komma till att trampa honom på tårna, så att han skrek just vid det han föste ut och stängde porten för mig. Dagen derefter skref jag en visa om en fin herre i Waxholm, som älskade karlar och promenerade arm i arm och kurtiserade, och folk hade deraf mycket roligt. Denne herre var icke af den gröfre, utan af den finare råheten. Denne ville icke slå eller skälla, utan tog en tyst och stilla resande under armen och utan all orsak ledde honom ner på gatan. — Den älskvärde man, hvad skall han tänka, när han en gång får se sina meriter i denna bok? Kunde han icke ens unnat mig att få sälja »Edvard och Brynhilda» till pigan, så hade jag nu sluppit att skrifva denna epistel.

En som icke tyckte om vårt fosterland.

I en nybygd villa, strax vid Hernösand, inkom jag till en tapetserare, känd som stor bråkmakare och ifrig anhängare af den då nyvaknade anarkismen. Till honom utbjöd jag min bok Poetiska fjärilar. Den tyckte han mycket bra om, ända tills han deri fick syn på en sång, med rubrik Mitt fosterland, som börjar: »Jag älskar mina fäders jord; hvar torfva är mig kär». »Bort med skräpet! Har du något fosterland? Jag är en slaf under kungar och storgubbar och rår ej om en bit af Sveriges jord», skrek han i fyllan och villan. Jag vill därför icke höra en sådan sång: Mitt fosterland. Tag hit smörjan. Här har du andra böcker i stället, som bör spridas. Dervid kastade han på mig en del revolutionära blad, som voro tryckta i och insmugglade från London. Och alla mina böcker Edvard och Brynhilda, Frans och Karin, Stjernrymden m. fl. ryckte han med våld från mig, kastade dem i kakelugnen och tände på. Men jag ryckte dem hastigt ut igen, för på dörren och skulle ut. Han efter och gaf mig en spark i dörren och skrek. Jag är en renhårig anarkist. Kom icke hit mer och bjud ut böcker om vårt fosterland. Så lönades i Sverges land med hugg och slag min sång ibland.

Flera äfventyr efter hvarandra.

Böckerna packade jag ihop och reste söderut.

I en stad i Småland, i en grönmålad gård, var jag inne på en målareverkstad och sålde 4 ex. af mina poetiska skrifter till gesällerna. De voro mycket humana mot mig och vi språkade om både handverk och literatur. Jag tyckte det var riktigt roligt att träffa så språksamma och hyggliga personer, och jag önskade att alla vore så. Då skulle ens lif icke blifva så bittert mången gång. "Gå nu in till herr L." sade de. "Han är rik och har råd att köpa. Han förtjenar mer per dag, än vi arbetare, som stå här och knoga. Gå han dit in, det lyckas nog." Jag vill nog gå; men jag blir kanhända utkörd, som det ofta händer mig hos rika personer, sade jag. "Ah nej," svarade verkgesällen, "det kommer ej i fråga." Jag gick nu in i tamburen och begynte ringa på der L. bodde Hans fru kom ut, sade ej ett ord, utan öppnade dörren till trappan och visade med stolt förakt att jag skulle gå ned. Jag försökte vara så lugn som möjligt och sade: Vill frun ej vara snäll och se hvad slags böcker jag har? Jag behöfver väl ej blifva ringaktad för det jag författar och säljer poesi. I det samma rusade herr L. ur sitt rum och röt, i det han gaf mig en väldig spark med foten: "hvad är Ni för en t—san dj—fla mor-mon?" Jag fick ej tid att svara, ty jag flög för sparken ända ned på gården. Sedan öppnade jag dörren till verkstaden och sade till gesällerna, helt andtruten: såg Ni — det gick, som jag tänkte? Jag blef — utsparkad. "Ja si det kunde vi aldrig tro att han skulle vara så simpel; det brukar han inte annars vara," svarade de. Så snart jag afägsnat mig, gick L. in i verkstaden och sporde: "Hvad var det för en person, som var här och ville sälja böcker?" Gesällerna svarade: "Det var författaren till dea bekanta boken "Edward och Brynhilda." "Hvad? Till den boken, som jag nyss satt och läste. . ." afbröt nu herr L. förlägen, och tillade: "Hade jag visst detta förut, så skulle jag bjudit honom på en toddy, i stället för det han fick."

På ett ställe på gotland (det var i Wisby, år 1879; jag känner det än i min rygg.) inkom jag på en snickareverkstad. Der stod en gammal gesäll från "skråtiden" och hyflade på en likkista. Köp en treflig bok, herrn! sade jag. Den heter "Reseminnen" och handlar om hur jag rest genom alla Sveriges städer; och den vet jag kan vara treflig för

Er att läsa, som säkerligen också varit ute och rest bland alla sorters menniskor. "Hvem har författat den boken?" frågade han vresigt. Det har jag, svarade jag helt glad, ty affären hade ej den dagen gått så illa. "Hvad för något?" röt han ursinnigt och invände: "Jag mötte en i Kalmar, som var lik er; han sade också att han författat den boken!" Ja, det var nog mig herrn då träffade; ty jag var der också för en månad sedan . . . sade jag helt kallblodigt. Nu afbröt han: "Vill du inbilla mig att du någon gång varit i Kalmar och att du författat den boken? Nej var så god och gå härifrån, annars får du smörj. Den der personen, som jag träffade i Kalmar, sade också att han författat den boken, och han uppgaf att hette detsamma som du." Nå! när det var mig herrn träffade, så hade jag väl samma namn i Kalmar som här i Wisby. Ni bör taga reson slutade jag. Den gamle gesällen begynte att blifva retad i slarfvarne och tog likkistvärta och slog mig i ögonen med. (Jag tänkte slå igen, men vågade ej för det var inom hus. Vidare visste jag, genom lagen, att man ej får med våld försvara sig, så länge man lefver och andas i "frihetens stamort på jorden." Af detta framgår att man ej får slå igen, förrän man först sjelf blifvit ihjälslagen.) Min motståndare hotade och fortsatte: "Jag tål ej höra att alla, som gå och sälja den boken ska säga sig sjelfva ha författat den." Det fins ej mer än en, som går och säljer den, gaf jag till svar. Hade jag trott att härinne fanns en så vresig person, skulle jag aldrig gått hit. Jag gick nu ut ur verkstaden och trodde att allt var slut. Men han rusade efter mig med en oxhyffel och ett stort borrh och skrek: "Jag ska slå ihjäl hvarenda person, som kommer hit och säger att han är författare!" Han kastade borret efter mig öfver ett plank, och kom för att hyfla min rygg med — oxhyffeln. Han dammade på mig med hyffeln. Jag glömde denna gång att vara laglydig och tog därför i vredesmod borret och ville borra ut ögonen på honom. "Det gick hett under sköldarne till," men jag måste slutligen skrika på hjälp. Då kommo 2 personer, som kände mig. Af dem fick han sig ett godt kok stryk. Så mycket väsen blef det om en småsak, som ej var värd att disputeras om.

Sedan jag på min poetiska, törnbeströdda färd, sorg-

Huru jag genom några smånubb räddades från en »Henrik».

I Göteborg, i de så kallade Galgkrokarne, inkom jag till några flickor och ville sälja Edvard och Brynhilda, Frans och Karin m. fl. poetiska böcker. På den tiden hade Frälsningsarméen nyss begynt sin verksamhet i den stora sjö- och handelsstaden Göteborg, och nu troddes det att alla småskrifter (som liksom mina utbjödos) voro af den arméens alster. Och hvar och en, som sålde böcker, blef betraktad med en viss skuggrädsla. Men flickorna fingo syn på boken Edvard och Brynhilda och stodo just i begrepp att köpa den — men hvad hände?

Då trädde genom dörren, barfotad, ful och grå, svartmuskig karl från gatan, helt grym att se uppå.

Han var anställd som »Henrik» (det är uppassare hos glada flickor), hade en stor prygel i handen. »Du är säkert en frälsningssoldat?» sade han till mig. »Och nu skall du få strida mot djefvulen, som bor inom mig. Du säger du författat dessa böcker sjelf?» Derpå ryckte han boken från mig, kastade den på golvet, tog mig i håret, drog mitt ansigte ända ned till boken på golvet, under det han svor och skrek: »Vill du inbilla någon, att du författat dessa frälsningsskrifter, och att detta är ditt porträtt?» Derpå släppte han mig och skulle gå efter pryglen. Men under tiden (det var på en söndag detta uppträde skedde) försvann jag genom dörren ut på gatan. Jag märkte snart nog, att han kom efter. Springa eller uppge nödrop ville jag icke; det skulle se ut som jag vore rädd.

Jag var för stolt att skrika; det var på ljusan dag.

Jag »kunde icke vika, blott falla» kunde jag.

Jag fick i hast en idé för mig: jag hade några smånubb i fickan, dem lät jag under min tysta färd omärkligt glida ned på den sandiga gatan. När nu min barfotade prygelförsedda förföljare kom till dessa smånubb, uppgaf han ett hiskligt skrik och började plocka smånubben ur fötterna. Tillfället begagnade jag och kom undan från honom ner på Storgatan, der tvenne poliser patrullerade.

Genom att utströ dessa småspikar blef jag alltså räddad från min förföljare, som trodde mig vara en frälsningssoldat. Ja nog kunde han behöfva frälsas, och blefve han det riktigt, skulle han helt säkert icke ofreda fredliga vandrare, hvarken i gator eller gränder.

Den törnbeströdda poetiska banan.

Ibland ledsnade jag vid att gå och utbjuda mina skrifter till Kreti och Pleti, som ingenting förstodo, därför sökte jag hellre att författa och sälja böcker endast till de rika och bildade, för att derigenom fortare få medel att komma till att studera. Men detta insåg jag snart nog vara rent omöjligt. Jag kunde sällan eller aldrig komma åt att sälja till sådana personer, långt mindre något mera. Detta gaf mig en gång i min ungdom anledning att skriva efterföljande qvåde:

Tänker du att något skönt uträtta
 här på detta törnbeströdda Tellus,
 och du af Försynen fått förmåga;
 men ej medel till att framåt komma.
 Sök då hjälp; men gå ej till de höga,
 rika herrskap, som i praktslott sitta,
 drickande af sköna vinpokaler,
 njutande af pris från smickrets läppar
 eller af musik och sköna sånger,
 sucka, ömka fattiga kons'närer;
 men för stunden blott. — Förvisso tror jag
 om en sådan insteg, strax på dörren
 blef han körd, förrän ett ord han yppat
 om att han var meddellös på Febi
 bana, der som knappt ett grässtrå växer.
 Korteligen gå ej till personer,
 hvilka äga mer än de behöfva! —
 Nej styr färden hellre till de låga,
 mossbetäckta hyddor, hvilka ligga
 här och der i trakterna kringströdda.
 Der, ja der du finna skall, helt säkert,
 hjertan, som stå öppna för dig främling,
 Der, ja der du får båd' mat och hvilplats
 öfver natten. Der du träffat folk, som
 ej förstår att rätt din konst uppfatta,
 men förstår ditt företag är ädelt,
 och vet säkert mera än de höga,
 rika herrskap hvad det är att
 vara blottstæld, ty de sjelfva prøfvat

hårda dagar, många bittra öden,
hvilka ännu aldrig hittat vägen
till de rikas lyxuppfyllda salar.

Är det ej sant, hvad ofvanför jag skildrat,
så remne jorden under mina fötter
och lefvande till Hades vill jag falla!
Der skall jag säkert träffa mången storhet,
som fordom varit prydd med band och ordnar
och som på jorden i sin lyckas dagar
föraktat grymt en fattig Lazarus

I en stad, der de hötte åt en med vedträn.

Till en sådan stad (det var Uddevalla) anlände jag i Augusti 1881 och blef rent förvånad, då jag i somliga gränder såg qvinnor stå på trappor med vedträn i händerna och hötte åt mig, då jag kom och bjöd ut mina böcker Edvard och Brynhilda, Ny Gratulationsbok m. fl. och muhlade: Bort, mormon! Orsaken till detta uttryck var att alla böcker, hvad de än handlade om, som utbjödös, trodde de vara mormonböcker, och sådana kunde de icke tåla på vilkor, ty i den staden berömde de sig af att vara gammaldags lutheraner, och ville därför jaga bort allt, som de trodde handla om någon ny religion. I en gård brydde jag mig ej om deras hot, utan gick frimodigt in i förstugan. Här träffade jag en gammal gumma, som talade först beskedligt till mig, men i detsamma gat hon mig en väldig knuff i sidan. Jag blef då i hast förargad och kom vid knuffen äfven att stöta till henne, så att både hon och jag höllo på att ramla ner för trappan. Vid larmet kom hennes man ut och jag gick derifrån. Hon beklagade sig att det var en mormon, som hon ville drifva ut; men han sade »det var nog ingen mormon utan en baptist, men vi, som äro kyrkliga lutheraner, bry oss icke om sådant folk».

I följd af att blifva hällen för än det ena än det andra i religionsväg, eller hvad de trodde, fick jag sälja så litet af min poesi i den staden, att jag hade svårt att få ihop till hvarken mat eller logis, långt mindre att få till resan att komma derifrån. Var då helt ung. Då drog jag ut, ut i den vida världen, från hem och slägt och allt jag styrde färden. Min enda rikedom då min lyra var; den var mig gifven utaf Ljusets Far. Den var min rikedom i lust och nöd: det var igenom dikt Konst jag fann bröd.

Ja mycket kan en poet få erfara, då han är ute och skall sprida upplysning, der de ingen upplysning vilja ha. Under sådana omständigheter önskade jag gerna att öfvergifva Apollo banér och hellre slå mig på hvilket praktiskt företag som helst, äfven om det vore än så prosaiskt; hvilket jag äfven på senare tid måst göra; men icke förr, än jag skrivit ihop 40,000 versrader (1,000 sidor) och spridd ut deraf 1 million småskrifter; då räknade jag på att jag fyllt mitt värf som en ringa medlem i Apollo tienst. Jag hade blott några öre att begagna min bana med och alls ingen lärdom.

En prest, som fick boken »Stjernrymden» för ett glas vatten.

På Watterns östra strand inkom jag i en prestgård och ville sälja min då nyss författade bok »Stjernrymden», men

han såväl som en fröken derstädes ville icke ens titta på den, utan tittade desto mera på mina snöiga skor och min öfriga kostym, som i detta slaskväder ej såg för bra ut. Slutligen, då jag ej kunde bli af med boken, Stjernrymden, på något annat sätt, gaf jag den bort för ett glas vatten, som presten bjöd mig. Det var allt hvad jag fick och jag öppnade dörren och gick, men stannade i förstugan, emedan det kom en stor regnskur. Nu hörde jag att presten gick in i sin studerkammare och begynte läsa högt i boken:

Hvilken taffa uti natten
hvilas öfver land och vatten,
när miljoner stjernor le.
Du har tänkt på stjerneverlden?
Låt om dit oss styra färden,
Skaparns höga verk bese. — O. s. v.

Jag hörde, då jag gick derifrån, att presten tyckte mycket bra om bokens innehåll. Och då han dagen derpå fick veta att jag författat böckerna och sålde dem till hjälp att lifnära mig på och för att komma till att studera, ångrade han sig och tyckte att han gifvit allt för litet för boken, ett glas vatten, hade lofvat att om jag komme igen skulle han gerna betala boken med sitt fulla värde, äfven skulle jag få logis i prestgården. Men jag tyckte på, då jag sporde detta, att han kunde ju ha sett på boken och värderat och betalt den medan jag var der, så hade han ej behöft ångra sig sedan. Nu skulle jag resa åt ett helt annat håll och hade ej tid att komma tillbaka. Så gick det till der, så på tusen andra ställen. Mina bästa stycken måtte jag ofta afyttra för noll och intet värde. Man skulle ha godt mod för att hålla i med sin poesi.

En, som hetsade hundar på folk.

I närheten af en stor stad kom jag till ett stort och vackert landtställe. Der satt frun på verandan. Då jag inträdde genom gårdsgrinden, lät hon i tysthet hunden hetsas på mig. Jag var då helt ung och började af rädsla att skrika, och jag hörde henne säga till en bredvid henne sittande person helt förnöjd: »Så skall man göra vid handlande och bokspridare, så komma de ej hit mer!»

Jag började nu i följd häraf att få dåliga tankar om den högre bildningen och vill icke i skrift berömma den längre. När de högre och bildade äro sådana, tänkte jag, hurudana skola då de små vara, som föga eller ingen bildning hitintills ha fått. (Detta var på 1870-talet.) Dock träffade jag många herrskap, som voro hyggliga, och verkligen begagnade sig af sin bildning. Detta vill jag tillägga, för att ej vara för mycket orättvis mot alla. Jag träffade både dem, som jag både kunde få tala vid och afyttra mina böcker till, och kunde stundom blifva bjuden på både mat och annat, och jag trodde vid sådana tillfällen att jag var kommen in i ett riktigt paradys. — Jag minnes en gång att jag blef bjuden till bords hos

sjelfva »Gluntarnes» skald, landshöfding Gunnar Wennerberg - Wexiö, men detta var för det han visste att jag var poet. Äfven fick jag sälja Edward och Brynhilda, Solsången, en Psalmbok m. fl. andra böcker till honom, för 2 kronor. Och jag gick derifrån högst belåten och glad öfver att ha haft den äran att sälja böcker till en så hög man. Äfven har jag en gång sålt Edward och Brynhilda till sjelfva kungen, och till slut gick jag till Arfprinsarnes palats vid Gastaf Adolfs torg i Stockholm och sålde böcker äfven till prinsarne. De voro då mellan 9 och 17 år.

Nämnda Psalmbok med 62 psalmer utgaf jag år 1874. Denna bok liksom Edward och Brynhilda, Frans och Karin m. fl. af mina första böcker äro nu utsålda, och finnas blott tillgängliga i kgl. biblioteket samt i biblioteken i Lund och Upsala; men skola utkomma i nya upplagor.

En, som fick en visa om sig och blef fridlös för en örfil.

I en stad inträdde jag i en tändsticksfabrik, der verkmästaren var en stor fiende till allt hvad tidningar och böcker hette. Jag hade förut sålt en bok af Edward och Brynhilda till disponenten, som var en human och tillmötesgående person, och hos denne herre fick jag löfte till att gå in i fabriken, och därför inträdde jag helt frimodigt och sålde böcker till nästan alla arbetare och arbeterskor derinne. Nästan hvilka man såg, så hade de i händerna 2 eller 3 böcker, som de köpt. Detta var jag mycket stolt och glad öfver. Men just som jag skulle gå ut, mötte jag verkmästaren i dörren. »Hvad är du för en nykterhets-läsare-mormon-kolportörsrackare-expedit?» röt han och gaf mig i hast en väldig örfil att jag föll omkull i ränstenen och slog mig i fallet att både näsa och mun blödde. I detsamma jag reste mig upp, sade jag helt kort: Detta skall ditt namn blifva odödligt för. Jag sade »du» helt frimodigt till honom, ty jag tyckte han var icke alls värd att tituleras »herre». Han förstod ej hvad jag menade med att hans namn skulle blifva »odödligt»; men han fick inom kort erfara följderna häraf. Sedan jag yttrat detta, gick jag genast hem och tog reda på hvad det var för en sorts brutal person jag råkat ut för; och när jag fick reda på detta, skref jag en förskräckligt grym visa om honom, och den kunde både spelas och sjungas och den hade till titel: En alldeles ny och trefflig visa om herr Kroknäsa. Melodi: Gubben Noack, af Bellman. De 5 första versarne lydde så:

Om Kroknäsa, om Kroknäsa,
nu jag sjunga vill.

Han verkmästar blifvit
och mång' örfil gifvit.

Hans bedrifter, som besjungas,
må Ni lyssna till.

Gift är karlen, gift är karlen,
och med hustrun svär.

»När han blir i hatten,

springer han som katten,
småkurtis han för i natteu»,
så det glunkas här.

I fabriken, i fabriken
går han som en tjur.

Jemt han fnyser, fräser,
spottar, sparkar, snäser.

Såd'na äro hans meriter,
seder och natur.

Ringa aktad,
ringa aktad
blir han af en hvar.
Knappt man tåler skuggan
af den vargskinnsguggan.
Bäst är att han far till Tida,
der han fordom var.

Kommer någon,
kommer någon
i fabriken in,
den på dörr'n han föser,
smådeord utöser.
Han på afstånd folk kan skrämra
med sin grymma min.

En af arbetarne råkade om qvällen att få se visan. Han skref af den och begynte att sjunga. Nu må Ni tro det blef luft i lucan: den ene efter den andre af arbetarne begynte att skriva af visan och om morgonen när de kommo i arbete sjöngo visan och utlovade 20 kronor åt den, som kunde upptäcka och bevisa hvem som skrivit visan. Men ingen sade sig veta detta, utan alla påstodo att den var hittad på gatan. Han trodde fullt och fast att någon af arbetarne i fabriken skrivit visan. På mig tänkte han icke och alla, både pojkar och flickor, höllo med mig och tyckte att det var lika godt gjort; den skulle bara varit värre, tyckte de. Slutligen kom visan ut i staden och begynte sjungas. Nu tog jag till flykten derifrån, emedan jag fick höra en som skulle böta 25 kronor för det han en lördagskväll utanför verkmästarens fönster, i närheten af torget, sjungit visan. Men hvarken hugg eller slag eller böter förmådde att nedtysta denna visa om verkmästaren. Slutligen visste han sig ingen annan råd än att han flyttade till en annan fabrik, som låg 7 å 8 mil derifrån. Men äfven här följde den förhatliga visan honom, ditförd af tändsticksarbetare. Den sjöngs äfven på denna fabrik öfverallt bland flickor och gossar. Likadant gick det honom en tid der-efter, när han flyttade till en tredje fabrik, som låg en 30 mil derifrån, neråt i Småland. Visan medföljde honom som skuggan öfverallt i landet. Slutligen måste karien, för att blifva befriad från att höra denna visa och denna förargliga trall, Gubben Noak, resa till Amerika, och efter några års förlopp drunknade han der i en kokande såpkittel.

Nog hade han i sin tid haft mycket obehag af den visan och den trallen. Hade han icke delat ut denna örfil, utan uppfört sig lugnt och humant, så hade aldrig denna visa blifvit skriven. Det var en svår hämnd, sångarhämnden, den tog värre än både hugg och slag. Dock sades det om honom, att han blef betydligt beskedligare efter den dagen.

Jag var på den tiden ung och obetänksam och det värsta jag kunde göra mina fiender var att skriva en visa. En sådan var färdig och utdelad i tysthet på ett par timmar. Och ingen trodde sig om att jag hade skrivit dessa versar, — jag som gick der så tyst och lugn och enkel och bjöd ut mina böcker.

Dem trodde mången jag icke författat. Det kunde de i has icke få klart för sig. Men då jag slutligen såg hvilken mäktig verkan en sådan visa förde med sig, ville jag ej begagna min poetiska förmåga till att sålunda hämnas, utan hellre, då jag träffade någon brutal person, med goda ord försvara mig och hjälpte icke detta, tillkalla hjälp af nyktra människor, eller ock skicka efter polis eller länsman. Den sista visa af detta slag jag skrifvit var den om verkmästaren och nog fick han »sota» derfor. Han blef som sagdt är fridlös hvart han kom. Många år ha sedan dess förflutit och må mina fiender förlåta hvad jag mot dem, till mitt förvar, med sångens gåfva brutit.

Folklifvet i Sverige på 1870-talet.

Nästan allt hvad här ofvanför är skildradt hände under mina resor i råhetens tidevarf. Det var då jag fick ämne till den boken om Dumstedt, som nu är utgifven i många tusen exemplar. Klokstedt har jag fått ämne till på senare tid bland ett naturfromt, bildadt och godt folk uppe i Jemtland. Der påträffas enligt mitt och flera andra resandes påstående Sveriges mest intelligenta och bildade allmoge. Må andra söka att i seder och godhet likna den! Dumstedt bodde på 1870-talet i Oxbygden i Småland och hette Lundstedt och var en den försmädligaste och dummaste person man kunde träffa; om honom begynte jag att skrifva denna visa, som sedermera är tillämpad på hela den dumma menskligheten, verkliga pikar. Dumstedt, sjelfva öfversten bland de dumma, han, som har 99 grader dumbet och en grad klokhet, flyttade sedan ner och bosatte sig på ön Bornholm i Östersjön, 4 mil från Ystad. Jag var på ön Bornholm för några år sedan och utspridde böcker, då fick jag veta att Dumstedt bor der än, men han var för tillfället icke hemma. Men jag fick sälja en del böcker till hans grannar.

Sådan denne man var, sådana voro tusentals både män och qvinnor på 1870-talet: småaktiga, dumma, trätgiriga, okunniga samt motståndare till all konst och vetenskap. Dumbet, oresonlighet och dårskap fick man höra och se hvar man ville gå på gator och torg. Många voro lika dumma och oresonliga som de voro fula till. Då man hörde och såg allt detta, kunde man verkligen tänka:

Menskor, som ej ta reson,
borde uppå tukthus vara;
men om alla skulle dit,
detta torde man befara,
rum ej fans till sådan skara;
derför ock de lösa gå,
undra icke deruppå!
Lätt de från humana män
kännas på sitt språk igen.

Föga bildning ha de fått,
det är en beklaglig lott.

Menskor, med olika sätt,
alstrats utaf Adams ätt.
Några goda såsom englar,
andra arga såsom benglar,
rysliga att se uppå —
menskor kallas de ändå,

Skåda! skåda här och der
uti lifvet — hör och lär!
En går lugnt sin bana fram,
en har glömt båd' hut och skam;
en är mild och en är arg,
en kan tjuta som en varg,
en knappt vågar öppna mund,
en kan skälla som en hund.

Mången, mången olikhet
fins bland menskorna, man vet;
men i ett de äro lika,
höga, låga, arma, rika;
ja, de stora som de små
samma Adam brås uppå.
En kan mer sitt sinne tämja,
lefva uti ro och sänja.
Vän! begrunda lifvet här,
af det bästa vishet lär!

I den tiden var jag ute och bjöd ut böcker och satte en stor ära att i dem här och der kunna ingjuta sådant som kunde hyfsa folk. Sjelf lefde jag ett enkelt, tyst och exemplariskt lif och var i mångens tycke bland unga personer ett verkligt mönster. Jag tänkte inte på annat än sång och författade mycket på den tiden. De skönaste njutningsstunder i mitt lif hade jag, då jag tänkte på det som högre var, lifvets höga mål. Men der blef ofta disharmoni i sinnet, när man blef störd af druckna, stojande och brutala menniskor. Då bröt sången ofta ut i hat mot hela menskligheten och den urladdade sig slutligen i boken Tidens Oro samt i visan om Dumstedt, som ock kallas Lundstedt.

Det var på den tiden som L. O. Smith som värst regerade med sina »droppar» och hade sina röda båtar som gingo. Man kunde på den tiden vara rädd för att öppna en dörr; ty man visste ej om man skulle bli utkastad eller ej hos såväl höga som låga. Jag önskade ofta att det skulle utsättas en flagga eller en sorts skylt på dörren, som utvisade hvad sorts folk der bodde, så man kunde akta sig för dem. På somliga ställen sutto de och läste i postilla; der rädde gudaktighet i huset och der var allt lugnt och stilla; men på de flesta ställena, åtminstone om söndagen, stod bränvinsflaskan på bordet, och kring den sutto druckna män, ja, äfven qvinnor. Att komma in och bjuda ut poesi och dylikt till dem, som för dimmans skull knappt kunde se, var föga lönande. På några ställen kunde man träffa druckna, som voro beskedliga nog, ja till och med voro beskedligare än när de voro nyktra; de kunde hoppa, dansa, kyssas och ta en i famn och man kunde blifva riktigt väl emottagen, oaktadt de aldrig hade sett en förut. Men på andra ställen voro de grälaktiga, oresonliga utan all ända, och talte jag om att jag författat böckerna sjelf, då uppstod ofta det värsta bråk, fick höra de värsta oqvädingsord, lögnare m. m., och det slutade ofta med att man blef af en stor skara utkastad på gatan, och till och med spottad i ansigtet. Jo, jo! nog har jag fått genomgå det mången författare i Sverige icke genomgått, ty jag har verkligen fått praktisera lifvet både bland höga och låga. Och mången, som varit ute och rest och kämpat för sin tillvaro, har till stor del fått erfara detsamma som jag och kunde få ihop som ett minne från flydda dagar, en hel pinohistoria.

I Hudiksvalls Allehanda skrefs i Febr. 1891. »Om Stjernrymden har folk- och naturpoeten Chronwall skrivit ett längre poem.»

I Stockholms-Tidningen, samt Göteborgs Handels- och sjöfartstidning lästes:

»En ny sång till solen är författad af Chronwall, o. s. v. En tidning tillade: »I denna sång sammanfattas allt hvad vetenskapen i vår tid har att säga om solen. Chronwalls skrifter äro som hvar och en vet originela. Hans astronomiska sånger: »Planeten Mars», »Stjernrymden», »Solsången», äro de vackraste, af hans arbeten, ja, de första och enda i sitt slag, och de gifva människoanden en härlig inblick i Guds sköna skapelse, äro både tänkvärda och upplyfande att läsa. Chronwalls skrifter ha den förtjensten, att de icke innehålla något för någons sinne anstötligt; de kunna med nöje och nytta läsas af hvem som helst.» De äro såsom skalden C. F. Ridderstad en gång uttryckte sig: »skrifna i en aktningsvärd, sedlig och god anda.»

Den bekanta folktidningen Dalmasen yttrade bland annat i Jan. 1892:

»Få män ha så länge och så troget verkat för och bland folket som Chronwall.»

I Arboga tidning skrefs för några år sedan:

»Säval vid författandet som vid försäljandet af sina skrifter har Chronwall sedan yngre dagar utvecklat den största flit. På samma gång som han lifnärt sig själf och sina närmaste anhöriga, har han genom sina skrifers spridning verkat för upplysning bland folket. Han har besökt de aflägsnaste byar och ödemarker, ja, på sådana ställen, der inbyggarna ej ens vetat hvad poesi, vetenskap och dylikt är, der har han inträngt med sina skrifter, men ledsamt nog mången gång måst afyttra sina bästa stycken för noll och intet värde. På andra ställen återigen, der menniskor haft någon sorts civilisation och haft begär för att läsa, ha de blifvit betalda och gått åt med lätthet, särdeles »Tidens Oro» och »Mars.»

I Söderhamns tidning skrefs 1891 bland annat:

»Författaren Chronwall, som för 17 år sedan gästade vårt samhälle, har nu i samma lofvärda ändamål besökt staden.

Chronwall är känd snart sagdt öfver hela landet. Till en början fick han tjena sitt bröd som vallgosse; hade 3 skilling om dagen och födan. När det roade honom, höll han tal för svinen, fåren och gässen, som han gick vall med. — o. s. v.

En annan tids. tillade: »Sin första vetenskap fick han genom en gammal bondpraktika, som han hittat bland en del sönderrurna böcker på en sophög. Vid äldre dagar var hans största lust att komma till att studera; men ingen bekant hade han som ville hjälpa honom härtill. Det enda han fick af en rik man en gång, vid 17 års ålder, då han bad om hjälp att studera, var — en strut russin, och det var sannerligen ej mycket att taga sig fram i lifvet med — en strut russin. Han försökte allt ifrån den dagen att blifva sin egen uppfostrare och lärare, och genom flitiga studier på egen hand (som handverkare) fick han allt mera och mera kunskap. Vid 20 års ålder slog han sig på författareskapet och gaf sig ut att resa, hvilket han sedan oafbrutet i med- och motgång hållit på med och blifvit ännu väl än illa bemött och varit ute i alla väder, och försökt mycket, genomrest 90 svenska städer och minst 700 byar m. m. Farit ofta illa som en varg. Begynt sin bana med några öre, men genom flit och ett enastående lif tagit sig fram ändå, och till sist byggt sig en liten boning vid Mälaren; ett hem, visserligen ej något att lefva af. Författaren som martyr, då men dock ett hem för kommande dagar, och derhan bjöd ut böcker till en obehörfvadt pris. Han författat »Solsången, Stjernrymden Planetenkant, sin herre på ett konungars m. fl. bekanta stycken. Se der, hvad dentor, en som trodde det var som har vilja kan uträtta!»

Som vallgosse, 10 år.

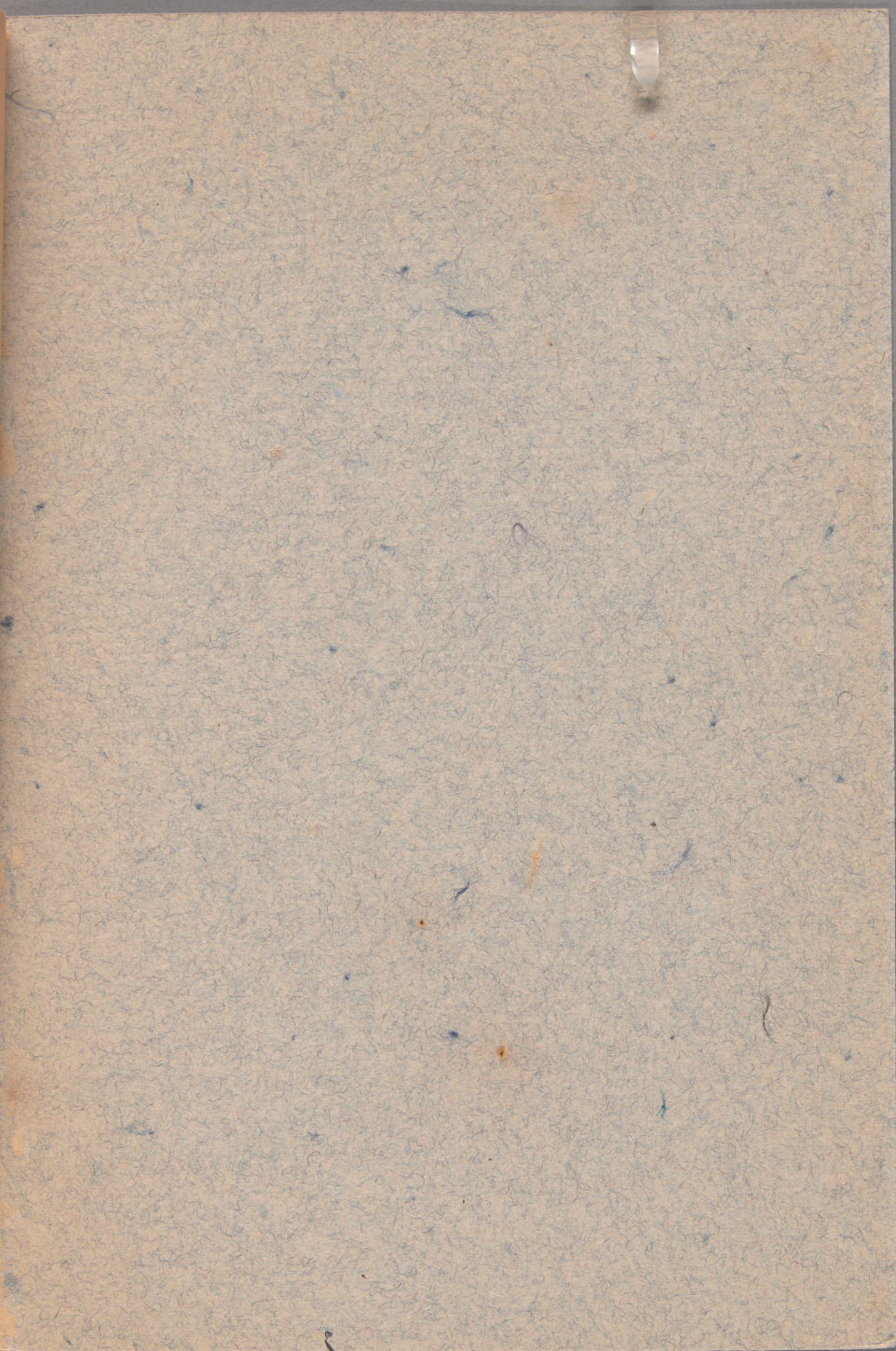

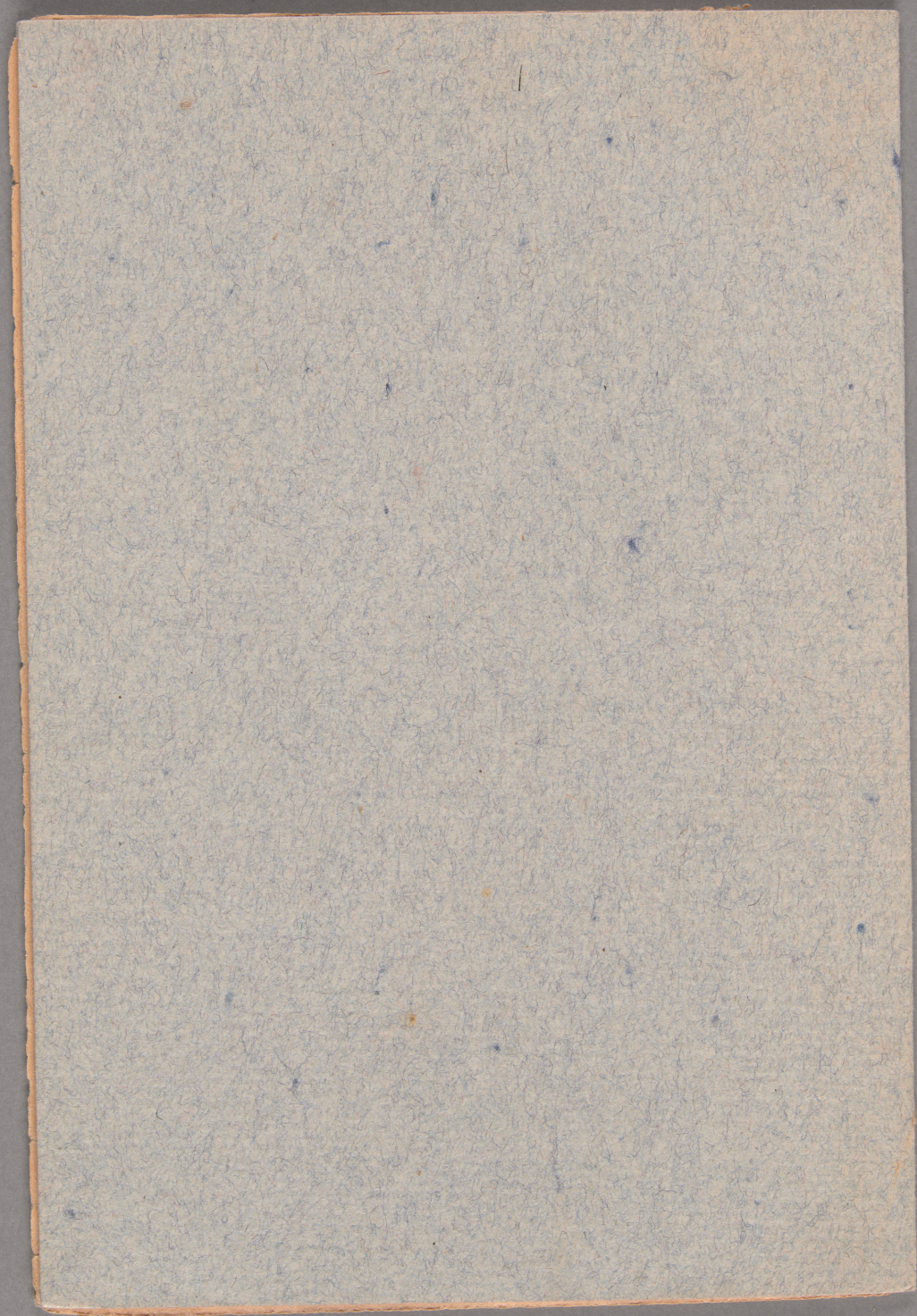
»Otack är verdens lön.»

från Stockholm. Innehåller dessa skrifter är tillräckligt för att ge en liflig bild af författaren som en riktig hjälte.

Fjärilen är en tidning, på vers och prosa, som är påtänkt att utgifvas i Jan. nästa år 1894 och åttiofå af Chronwalls samlade arbeten. Kommer att utgifvas under 3 års tid. Priset å posten blir 1 kr. om året för 12 häften. Första året utkommer förf. största och mest bekanta stycke Edward och Brynhilda, en taffla af emigrantlifvet; derefter Frans och Karin, och så det ena stycket efter det andra. 700 sid. Glöm ej tids. Fjärilen och låt honom en gång flyga in i ditt hem!

Annonsor införas i dessa skrifter mot 50 öre fin stilrad. De, som här annonsera, få sina värder till bekanta, emedan dessa skrifter ha vidsträckt spridning.

Inches

1

2

3

4

5

6

7

8

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

Centimetres

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

